

MIĘDZY
DOBREM A ZŁEM

DOROTA KARWACKA-PASTOR

MIĘDZY DOBREM A ZŁEM

*Mroczna strona człowieka
w traktatach włoskiego odrodzenia*

WYDAWNICTWO
UNIwersytetu GDAŃSKIEGO
GDAŃSK 2017

Recenzent
dr hab. Anna Klimkiewicz

Redaktor Wydawnictwa
Katarzyna Ambroziak

Projekt okładki i stron tytułowych
Andrzej Taranek

Skład i łamanie
Michał Janczewski

Publikacja dofinansowana z działalności statutowej
Wydziału Filologicznego Uniwersytetu Gdańskiego

Monografia powstała dzięki stypendium naukowemu
przyznanemu autorce przez Fundację na rzecz Nauki Polskiej

© Copyright by Uniwersytet Gdański
Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego

ISBN 978-83-7865-534-3

Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego
ul. Armii Krajowej 119/121, 81-824 Sopot
tel./fax 58 523 11 37, tel. 725 991 206
e-mail: wydawnictwo@ug.edu.pl
www.wyd.ug.edu.pl

Księgarnia internetowa: www.kiw.ug.edu.pl

Spis treści

Wstęp	7
Rozdział I	
O człowieku w średniowieczu	25
1. Koncepcje filozoficzno-teologiczne	25
2. Traktaty o człowieku i społeczeństwie	48
3. Myśl antropologiczna Dantego Alighieri	63
4. Człowiek w dziełach prekursorów humanizmu	77
Rozdział II	
Człowiek cudem: optymizm antropologicznej myśli odrodzeniowej	93
1. <i>Imago hominis</i> : godność i siła twórcza	96
2. Nadzieje epoki: wolna wola wiedzie ku doskonałości	121
3. <i>Vita activa</i> gwarancją spełnienia	135
Rozdział III	
Detronizacja człowieka w pismach XV i XVI wieku	153
1. Garstka mędrców, rzesza niegodziwców	157
2. Niepopularność dobra, atrakcyjność zła	175
3. Wady, grzechy, przewinienia	190
3.1. Zachłanność, chciwość, nienasycenie	190
3.2. Pycha	201
3.3. Zawiść i nienawiść	214
3.4. Fałsz i manipulacja	226
3.5. Apogeum zła: <i>immanitas</i>	244
4. Zło w świecie wielkich i małych	260
4.1. Dwór siedliskiem moralnego zepsucia	260
4.2. Bezmyślny lud, nieudolni rządzący	275
4.3. Kariera wojskowa okazją do nadużyć	297
Rozdział IV	
Niedoskonały człowiek w niedoskonałym społeczeństwie	313
Słowo końcowe	325
Literatura	327

Zeszliśmy na ziemię, jak na arenę, gdzie mamy walczyć bez wytchnienia, nie porzucając cnoty, pragnąc tych nagród i tej chwały, [przekonani], że w niebiosach bez wątpienia przygotowują nam życie wieczne. Wokół nas kłębią się nieprzyjaciele, złoczyńcy, szubrawcy, przeciw którym należy wystąpić z takim duchem, aby woleć raczej [wybrać] z pogodną odwagą śmierć niż ustąpić nikczemności, niesprawiedliwości, lenistwu, podłości, rozpaczy. [...] Kto odrzuca szeregi zła, które nieustannie nas atakują, kto oddala płonne nadzieje, próżne lęki i czcze radości, ten upodabnia się, na ile to możliwe, do Boga.

Bartolomeo Sacchi (Platina), *De falso et vero bono*